

Ք Ա Փ Ա Վ Ը *

ԱՅա՛ բաժանն , ո՛վ Փրովանցիք .
 Որ մեզ կուգայ մեր քաթալան եղբայրներէն .
 Պարզով խրմենք միասն
 Մաքուր գինին մեր հողին :

Բաժա՛կ սրբազան
 Ու յորգազեղուն ,
 Հոսէ՛ լիալիբ
 Ու մատուռակէ՛
 Մեզ ու՛ եղներուն
 Պորոզն ու աւիւն :

Թերեւս վերջն ենք մենք հին
 Ժողովրդի մ՛ապատ ու խոխտ .
 Եւ Ֆելչաներն եթէ իշնան ,
 Կիչնայ և ազգը մերին :

Բաժա՛կ սրբազան , էն .

Կա՛մ թերեւ ալ՝ վերածընող
 Ցեղի մ՛ծիւկերն ենք առաջին ,
 Թերեւս մեր հայրենիքին
 Մենք սիններն ու պետերն ենք :

Բաժա՛կ սրբազան , էն .

Հոսէ՛ մեզի երիտասարդ
 Հասակին յոյսն ու երազներն

* Ճեկպարտին — այսինքն Փռվանցի տոմսաւորացիներու (Ճեկպարտներ) ընկերակցութեան շարժումը տարածեցաւ Փռվանցէն անցին , մինչեւ Քարալոնիա քաղաքը ձողովուրդը , Փռվանցեացի գեղակից , լեզուակից , աղէն ինքն ալ իր ցեղային — ու նոյնիսկ բազմապիսի — ինքնուրուիքը պեկոյն ձգտումներ ունէր . փրովանցական վերածնութեան շարժումը գնմութեամբ շարունակեցաւ Քարալոնիայ մէջ և մտակցեց Քարալանցներու հայրենասիրական գործունէութիւնը :

1861ին , քարալանցի հայրենասէր մը , Վիքտոր Պալա կեր , ուսանողական կառավարութեան հրամանով ամառուած , Նարպոնցի կ'արձակէր բազմապիսի կոչ մը , խնդրելով Փռվանցեացի աշակերտութիւնը՝ վերականգնել ցանկացող Քարալոնիային համար . Փռվանցիք փառաւոր ընդունելութիւն մ'ըրին Պալակերին . հանդէսներ տրուեցան Ճեկպարտներին , Վոլիլուքի եւ Ալմիմոնի մէջ , որոնց մասնակցեցան Պարսլոնցի չորս քաղցեմեր : 1867ին , Քարալանցներ «Ճեկպարտներուն ուղարկեցին գեղատնտեսական արժանաւոր մը : Միաբնակ այլ առիթի յորինեց իր գնալիւնի երգը՝ Բալանք : :

Եւ անցեալին յիշատակներն ,
 Հոսէ՛ հաւատքն ապագային :

Բաժա՛կ սրբազան , էն .

Գիտակցութիւնն հոսէ՛ մեզի
 Գեղեցիկին ու ճշմարտին ,
 Ու վայելքները բարձրագոյն
 Որ գերեզմանը կը հեգնեն :

Բաժա՛կ սրբազան , էն .

Քերթողական խանդն հոսէ՛ մեզ ,
 Որ մենք երգենք ինչ որ կ'ապրի .
 Զի ամբոստեակն է անիկա
 Որ մարդն Աստուած կը դարձնէ :

Բաժա՛կ սրբազան , էն .

Փառքին համար հայրենիքին ,
 Դո՛ւք վերջապէս , մեզ մեղսակից ,
 Քաթալաններ , ո՛վ եղբայրներ ,
 Մէկտեղ ամենքս հաղորդուինք :

Բաժա՛կ սրբազան , էն .

(Ոսկի կողիները)

ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԵԱՆ ՍԱՂՄՈՒՄ

Տէ՛ր , յանուն աշխարհ քաջերու

Որ մեկնեցան

Անալլալ

Եւ արի , հըր և խոհուն ,

Եւ որ կըռուի

Մէջ ինկան .

Տէ՛ր , յանուն աշխարհ մայրերու

Որ զաւկներուն համար իրենց՝

Քեզ կ'աղօթեն ,

1) Այս բանաստեղծութիւնը գրուած է 1870ի Ճեմատիական պատերազմի միջոցին : Ինչպե՛ս ալ յարած՝ իր ցեղին , իր փրովանցական փոքրիկ հայրենիքին , Միաբնակ միջոցներով է ճիշտապէս մեծ հայրենիքը , եւ անոր շնորհիւնով իւր ցու պատենաւոր է իր տրեւին . այլ ցուցն է որ երգած է այս երգը իւր սրտով :

Եւ որ ո՛չ գալ տարի . աւա՛ղ ,
 Ո՛չ միւս տարին
 Ա՛լ շքտեսնեն պիտի դանոնք .

Տէ՛ր , յանուն ա՛յնքան կիներու
 Որ երախայ մ՛ուռնին փոքրիկ՝
 Գիրկներին ,
 Եւ որ , խեղճերն , արցունքներով
 Կը թըրջեն հո՛ղը և սաւա՛նը իրենց
 Անկողնոյն .

Տէ՛ր , յանուն այն թըշուառներուն ,
 Ուժեղներուն ,
 Մեռածներուն ,
 Որոնք կորան հայրենիքին համար 'ւ իրենց
 Հաւատքին
 Ու պարտքին ,

Տէ՛ր , այսքան մեծ աղէտներէ
 Յետոյ և ա՛յսքան ցաւէ
 'Ի արցունքէ ,
 Այսքան քանդուած քաղաքներէ
 Եւ թափուած ա՛յսքան քաղ ու սուրբ
 Արիւնէ ,
 Տէ՛ր , յետոյ ա՛յսքան փորձանքէ ,
 Ու ջարդերէ ,
 Հրդեհ՛ներէ ,
 Մեր ֆրանսային վըրայ ա՛յսքան սուգէ յետոյ
 Ու մեր ձախտին վըրայ ա՛յսքան անարգանքէ ,

Տէ՛ր , զինամափ բը՛է՛ այլևս արգարութիւնդ ,
 Աւա՛ք մը նետէ՛
 Մեր վըրայ ,
 Ու վերջապէս ձիւր լըսէ՛
 Ընկճուածներուն ,
 Խոցուածներուն .

Տէ՛ր , չարիքին հեղինակները մենք չենք ,
 Խաղաղութեան մեզի ձաճանչ մը ղըրկէ հոս .
 Տէ՛ր , մեր դատին դուն օգնութեան հասիր , ու
 մենք վերջստին

Պիտի ապրինք
 Ու սիրենք :

(Ոսկի կղզիները)

Կ Ա Ր Օ Տ

Ա.

Հեռո՛ւն գընաց իմ սիրականս անուշիկ ,
 Եւ ես կուլամ ,
 Յուսահատ :

Անոր որ ինձ բտէ թէ ո՛ւր է սիրականս անուշիկ ,
 Ինչքան կըրնամ՝ կուտամ խընջոյք
 Ու նըւէր :

Եթէ նոյնիսկ իմ սիրականս անուշիկ
 Սխտերոնէն ու Սիւթրոնէն ալ աւելի
 Հեռուն է ,

Եթէ նոյնիսկ իմ սիրականս անուշիկ
 Միբամասէն , Սէն-Շամասէն ալ աւելի
 Հեռուն է ,

Պատրաստ եմ շուտ ձամբայ ելլել , ո՛վ սիրականս
 անուշիկ ,
 Իմին ձիուս վրայ հեծած ,
 Քառաքշաւ :

Բ.

Չեղի բտեմ թէ ինչպէս է իմ սիրականս անուշիկ ,
 Որ դուք ձանչնաք երբոր էնոր
 Հանդիպիք :

Երբ տեղ մ'երթայ իմ սիրականս անուշիկ ,
 Ճամբան ամբողջ էն յասմիկի բուրմունքով
 Կը խընկէ :

Երբոր բանի մը վրայ խնդայ իմ սիրականս
 անուշիկ ,
 Ջեփիււր ջինջ երկընքին մէջ
 Կը սուչէ :

Երբ խօսք մ'ըսէ իմ սիրականս անուշիկ ,
 Կաղամախներն ու թաւաթի շոճերը լուռ
 Կը մընան :

Երբ երգ մ'երգէ իմ սիրականս անուշիկ ,
 Կը բըռնըւի նոյնիսկ տխա՛ղ մետաքսէ
 Ցանցին մէջ :

Գ.

Եթէ 'լլայի Ամենակալն , ո՛վ սիրականս անուշիկ ,
 Հազա՛ր տարի քուկին քովի՛կըզ պիտի մնալ
 Ուզէի .

Եւ դեռ հազար տարի ալ , ո՛վ իմ սիրականս
 անուշիկ ,
 Ես ուզէի պիտի սեղմել քու ձեռքդ , իրար
 Սիրելով :

Յորմեհետե դուն հեռացար , ո՛վ սիրականս
 անուշիկ ,

Թաճախ կ'ըսեմ՝ արևուն՝ «Շո՛ւտ

Մար մըտիբ» :

Ա՛լ ինձ համար գիշերն երկայն է , սիրականս անուշիկ ,

Ա՛լ արշալոյսն ինձի համար չունի ծագում՝
Վեհհաշուբ :

Քու տարիքէդ աղջիկներուն , ո՛վ սիրականս անուշիկ ,

Ա՛լ չուրջպարե՛րը խօյազուարթ ինձի հըճուանք
Չեն ի տար :

Դ.

Քաղցր էր սիրել , ո՛վ սիրականս անուշիկ ,
Վայրի վարդի թուփերուն մօտ ու շոճերուն
Շուքին տակ :

Բիւրուզ բոցն , ո՛վ սիրականս անուշիկ .
Կը բորբոքէ ուղեղը նոյնիսկ թափէն (1)
Աւելի :

Քու մէկ հասիկ քաղցրը պաշիկդ , ո՛վ սիրա-
կանս անուշիկ .
Աւելի մեծ արժէք ունի քան աղբիւրնե՛րը ոսկիի
'ի արծաթի :

Ե.

Դիտե՛ վանթուրն , ո՛վ սիրականս անուշիկ .
Դիտե՛ իր մեծ սարը ճերմակ .
Չիւնապատ .

Ամբան սիւքին , ո՛վ սիրականս անուշիկ .
Ճերմակ ցըցունքն այդ պիտի 'լլայ
կապուտակ :

Ա՛յդպէս ալ խոր իմ մորմնքէս , ո՛վ սիրականս անուշիկ .

Տըխուր է սիրտս՝
Հալումաշ :

Եւ այդպէս ալ վերադարձովդ , ո՛վ սիրականս անուշիկ ,

Պայծառանայ պիտի սըրտի՛կըս իր բոլոր
Ցաւերէն .

(Ոսկի կլլզինեը)

1) Փրօպանական զինիի մը անուն :

ԳԵՂՈՆ ԱՌ ԼՍՏԻՆ ՑԵՂԸ *)

Ոտքի ելիր . լատին ցեղ .

Շուրջառին տակ արևուն .

Խաղողը թուխ՝ հընձանին մէջը կ'եռայ .

'ի ահա ժայթքի պիտի գինին Աստուծոյ .

Ցըրուած մազե՛րըք թարթրի

'նըւիրական շունչերուն .

Դուն այն ցեղն ես լուսաւոր

Որ հըրճուանքով . խանդով կ'ապրի .

Դուն այն ցեղն ես առաքեալ՝

Որ զանգակնե՛րը կը ծօծէ .

Դուն փողն ես որ կը հնչակէ .

Դուն ձեռքն որ սե՛րմը կ'արձակէ :

Ոտքի ելիր . եւ .

Քու մայր-լեզուդ , այդ գետը մեծ

Որ եօթ ձիւղով կը հոսի

Եւ սէր ու լոյս կը սրփուէ .

Ջերդ արձագանգ մ'արջալուծեան ,

Լեզուդ ոսկի , ռոման աղջիկ

Արջը-Ագգին , այն երգն է զոր

Պիտի կըրկնեն միշտ շըրթունքնե՛րը մարդկային ,

Ցորքան բանին ուժը մընայ կենդանի :

Ոտքի ելիր . եւ .

Արդարութեան համար հօսած է ամէն կողմ՝

Քուկին արեւդ աչնըւազարմ .

Հեռուն գացած են նաւորդներդ

Գրտնել աշխարհ մ'անծանօթ .

Մըտածու՛միդ արբոյժամոյն

Հարիւր անգամ թագաւորներդ ես փըշրած . .

Ա՛խ , ո՛վ եթէ պառակտու՛նքե՛րը չըլլային ,

Կըրնար քեզի գերիշխել :

Ոտքի ելիր . եւ .

*) 1878ին , Մոնփելիէի մէջ տեղի ունեցաւ՝ լատին ցեղին ի պատիւ մեծ մրցամանգէս մը՝ նախաձեռնութեամբ ռո ֆենթաճաւ լաթալան բանաստեղծին Միքայիլ դեռաօի ամուսինը Ճեկպարիժին քաղուհի Ռոչակուեցաւ այդ հանգիստին մէջ , եւ Վասիլ Ալեխանթի , Ռուսէնցեաւ ազգաւոր բանաստեղծը , որ չեմ բարեկամ մը եղած էր միտ Ճեկպարիժին , « պատկաւօր » անուանուեցաւ . Միքայիլ որ կը նախադանէր , արտաստեղ հոն իր հոյակապ Գեղովնը յար լատին ցեղը :

Վառելով ջահճը աստղերուն
կայծերէն,

Մարմարին վրայ ու կտաւին
Դրոշմած եւ դուն գեղեցկութիւնը գերազոյն .
Դուն հայրենիքն եւ դիցական Արուեստին ,
Ամէն շնորհք բնէ՛կ՝ կրթելի ,
Դուն աղբիւրն եւ ցընծութեան ,
Աբարիճութիւնն յաւերժական :

Ոտքի ելիր , էն .

Քու կիներուդ պատկերներովը մաքուր
Պանթէոններն են լեցուած .
Թաղթանակներդ կամ արցունքներդ
Ամէն սիրտ թունդ են հանած .
Եբբ դուն ծաղկիս՝ երկիրս ամբողջ կը ծաղկի .
Ամէն մարդ քու խենթութիւնովդ կը խենթենայ .
Եւ եբբ քու փառքըդ խաւարի ,
Աշխարհ ամբողջ սուգ կը հագնի :

Ոտքի ելիր , էն .

Քու ծովդ յըստակ , քու ծովըդ ջինջ ,
Ուր ձեփ-ձերմակ կը փայլին ա՛յնքան նաւեր ,
Ոտքերուդ տակ կը խոպոպէ իր ասպարէ՛զը կակուղ ,
Ցոյացնելով իր մէջ կապոյտն երկընթին .
Աստուած ինքն իսկ իր շողողմանը ծոցէն ,
Հոսեց այս ծովը միշտ ժըպտուն ,
Որ իրարու պէտք է կապէ ժողովուրդներդ
Թըխաղէմ :

Ոտքի ելիր , էն .

Ափունքներուդ վրայ արեւոս՝ կը բուսնի
Ձիթենին , ծառ խաղաղութեան ,
Եւ քու դաշտերդ կը պանծան
Որթեառնկովը փարթեամ :
Ո՛վ լատին ցեղ , յիշելով
Քուկին անցեալըդ մշտապաշտ ,
Ելէ՛ր կանգնէ՛ դէպ ի յոյսն
Ու խաչին տակ եղբայրացի՛ր :

(Ոսկի կղզիները)

Մ Ա Կ Ա Լ Ի *)

Ո՛վ Մակաւի , ո՛վ պաշտելիս ,
Դուխդ հանէ՛ դուրս պատուհանէդ ,
Մըտիկ ըրէ՛ սա այգերդ՝
Ճութակներով ու դափերով :

Վերը լեցուն է աստղերով .
Հոգն է դադրած .
Բայց տրժուներն պիտի աստղերն
Եբբ քեզ տեսնեն :

—Այնքան քիչ հոգս է այգերդդ
Որքան մըրժուելը ծառերուն .
Բայց եւ երթեմ խարտեաշ ծոցուն
Մէջ ոճաձուկ պիտի ըլլամ :

—Ո՛վ Մակաւի , եթէ դուն ձուկն
Ըլլաս ջուրին ,
Ես ալ կ'երթամ ձընորս կ'ըլլամ ,
Քեզ կը բռնեմ :

—Օ՛, եթէ դուն ձընորս ըլլաս
Եւ ուռկաններդ գաս նետես ,
Ես թեւատր թըռչուն կ'ըլլամ
Ու դաշտերուն վրայ կը թըռչիմ :

—Ո՛վ Մակաւի , եթէ օդին
Թըռչունն ըլլաս ,
Ես ալ կ'երթամ որսորդ կ'ըլլամ
Ու քեզ կ'որսամ :

—Եթէ դուն գաս վարմըդ լարես
Կաքաներուն , թըռչնիկներուն ,
Ես ծաղկած խոտ կ'ըլլամ ու լայն
Մարգերուն մէջ կը պահուրտիմ :

—Ո՛վ Մակաւի , մարգրիտ-ծաղիկ
Եթէ ըլլաս ,
Ես ալ վըճիտ ջուրը կ'ըլլամ ,
Քեզ կ'ոռոգեմ :

—Եթէ դուն ջուրն ըլլաս վըճիտ ,
Ես կ'երթամ մեծ ամպը կ'ըլլամ ,

*) Մակաւիի երգը «Միտոյի» ամենէն զմայելի
նախաձեռնէն մէկն է , գրուած ժողովրդական բանաստեղծութեան շնորհիւ :

Ու այսպէս շո՛ւտ, շո՛ւտ կը մեկնիմ
Հեռո՛ւն, մինչև Ամերիկա:

—Ո՛վ Մակալի, եթէ հեռուն
Մեկնիլ ուզես,
Ես ծովու հով կ'ըլլամ ու քեզ
Կ'առնեմ կ'տանիմ:

—Եթէ դուն հոն րլլաս ծովու,
Ես ուրիշ կողմ մը կը փախչիմ,
Արեւուն վառ հուրքը կ'ըլլամ
Որ սառչոյցներ կը հալեցնէ:

—Ո՛վ Մակալի, արեւու շողք
Եթէ րլլաս,
Ես ալ կանանչ մողէս կ'ըլլամ,
Քեզ կը խըմեմ:

—Եթէ րլլաս սաղամանդրը
Որ թաւուտին մէջ կը թաքչի,
Կ'ըլլամ լուսինը լըրացած՝
Կախարդներուն ճամբայ ցուցնող:

—Ո՛վ Մակալի, եթէ պայծառ
Լուսին րլլաս,
Ես ալ աղւոր մըշուշ կ'ըլլամ,
Քեզ կը պատեմ:

—Բայց զիս մըշուշն եթէ պատէ,
Նորէն քու ձեռքըդ չեմ մընար:
Կ'ըլլամ աղւոր վարդ կուսական,
Ու մացառին մէջ կը շրջապուրիմ:

—Ո՛վ Մակալի, եթէ դուն վարդ
Ըլլաս աղւոր,
Ես թիթեռնիկ կ'երթամ կ'ըլլամ,
Քեզ կը պագնեմ:

—Որքան վազես, զիս հալածես,
Երբէք ինծի չես հասնիր դուն:

Մեծ կաղնիի մը կեղեւով
Կը հագուիմ մութ անտառին մէջ:

—Ո՛վ Մակալի, եթէ դուն մեծ
Կաղնի ըլլաս,
Ես բաղդի փունջ մը կ'ըլլամ,
Քեզ կը դրոկեմ:

—Եթէ դուն զիս ուզես գըրկել,
Լոկ ծեր կաղնին գիրկըդ կը մնայ.
Ես մարապետ կ'ըլլամ ճերմակ՝
Սէն-Պլէզի մեծ վանատան մէջ:

—Ո՛վ Մակալի, դուն մայրապետ
Եթէ րլլաս,
Ես ալ կ'ըլլամ խոստովանհայր,
Քեզ կ'իմանամ:

—Եթէ վանքին մէջ ոտը կոխես,
Մարապետները կը դըտնես
Որ չորս բոլորը կը յածին,
Ջիս պատանքի մէջ կը տեսնես:

—Ո՛վ Մակալի, եթէ դուն խեղճ
Մեռեն րլլաս,
Ես այն տանն հողը կ'ըլլամ,
Քեզ կ'ունենամ:

—Հիմա սկըսայ ես հաւատալ
Որ կատակով չես խօսիր դուն:
Աղւոր կըտրիճ, քեզ յիշատակ՝
Ա՛ն սա մատին ապակիէ:

—Ո՛վ Մակալի, կեանք կուտաս ինձ...
Բայց նայէ՛, քեզ
Երբոր տեսան, աստղերն ի՛նչպէս
Տըժգունեցան:

ՃԻՆՏԵՐԻՔ ՄԻՍԹՐԱԼ

Թարգմ. Ա. Ձ.